

НОРМАТИВНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И ПОВИШАВАНЕ УСТОЙЧИВОСТТА НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

*Гл. ас. д-р Дамян Киречев
Икономически университет – Варна*

REGULATORY INSTRUMENTS TO TACKLE CLIMATE CHANGE AND INCREASE THE RESILIENCE OF AGRICULTURE AND RURAL AREAS

*Chief Assist. Prof. Damyan Kirechev, PhD in Economics
University of Economics – Varna*

Резюме: В доклада се проучват ключовите въпроси на Европейския зелен пакт, които ще съдействат за прехода на земеделието и селските райони към устойчивост и за предотвратяване на изменението на климата. Представят се по-важни потенциални трансформации по отношение на земеделието и селските райони и съвременни предизвикателства за тях от Зелената сделка. Проучват се възможностите за подкрепа от Националния план за възстановяване и устойчивост.

Ключови думи: Европейска зелена сделка, зелен преход, трансформация, климатични промени, Национален план за възстановяване и устойчивост

Abstract: The report identifies the key issues of the European Green Pact that will contribute to the transition of agriculture and rural areas towards sustainability and to prevent climate change. It presents more important potential transformations for agriculture and rural areas and contemporary challenges for them from the Green Deal. Opportunities for support from the Recovery and resilience plan for Bulgaria are explored.

Key words: European Green Deal, green transition, transformation, climate change, Recovery and resilience plan

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2022.42>

Въведение

Политиките на ЕС са допринесли значително за подобряване на състоянието на околната среда в общността. Сериозни предизвикателства, свързани с климатични промени, запазване на биологичното разнообразие, рационално използване на природните ресурси, поддържане на балансирано икономическо развитие и социално равновесие и др. не могат да бъдат преодолени само с политики в областта на околната среда и предопределят промени на системно равнище в неустойчиви системи за производство и потребление. Това предполага фундаментални трансформации на големите социално-икономически и технологични системи, включително промени в технологиите, инфраструктурата, законодателството, пазарите, поведението и т.н. В този смисъл преходът към устойчивост може да се разбира като трансформация на такива системи чрез внедряване на по-устойчиви начини на производство и потребление (European Environment Agency 2019). Амбициозните цели на ЕС в областта на климата и околната среда (за нулево замърсяване до 2050 г. в производството и потреблението, подобряване на здравето и благосъстоянието, подобряване на условията на живот (European Commission 2021) предполагат включване на земеделието и другите секторни и териториални политики на ЕС. Трансформациите към постигането на по-устойчиви резултати предполагат преходът да бъде направляван и управляван. Възприема се разбирането, че постигането на устойчивост и смекчаването на съпротивата срещу промяната може да се постигне чрез публични политики и публична подкрепа на нови решения. В процеса на прехода към устойчивост могат да бъдат разграничени три основни процеса (Европейска комисия 2021): иновации (поява), широкомащабно внедряване на устойчиви решения (дифузия) и преконфигуриране на системата. В този смисъл, процесът на трансформации може да се разглежда като дълъг и сложен процес, изискващ ефективно програмиране, управление и публична подкрепа.

Регионите могат да имат съществена роля в този процес, защото те са местата, където възникват новите технологични и социални решения и допринасят за изпълнение на целите на ЕС, като ги изпълняват с инструменти, съобразени с местните условия. Те трябва също така да допринасят за постепенното премахване на неустойчиви решения и да гарантират, че преходът ще стане по честен и справедлив

начин и преходът няма да окаже отрицателно въздействие върху регионалното развитие и благосъстояние. Политиката на сближаване е важен инструмент за преход към устойчивост, защото осигурява значително по размер финансиране за регионите, осигурява изграждането на капацитет, с който се укрепват възможностите на териториите както финансово, така и по отношение на управлението на изпълнението.

Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС е секторната политика, която подкрепя прехода за земеделието и селските райони към устойчивост и е обект на голям брой задълбочени проучвания. Акцентът в изследването е ролята на Европейския зелен пакт за постигане на целите на устойчивото развитие и за стимулиране на зеления преход. В този смисъл целта на настоящото изследване е да се проучат основните нормативни документи, които определят необходимостта от трансформации на земеделието и селските райони към устойчивост и съдействат за преодоляване на измененията на климата извън самата ОСП.

Изложение

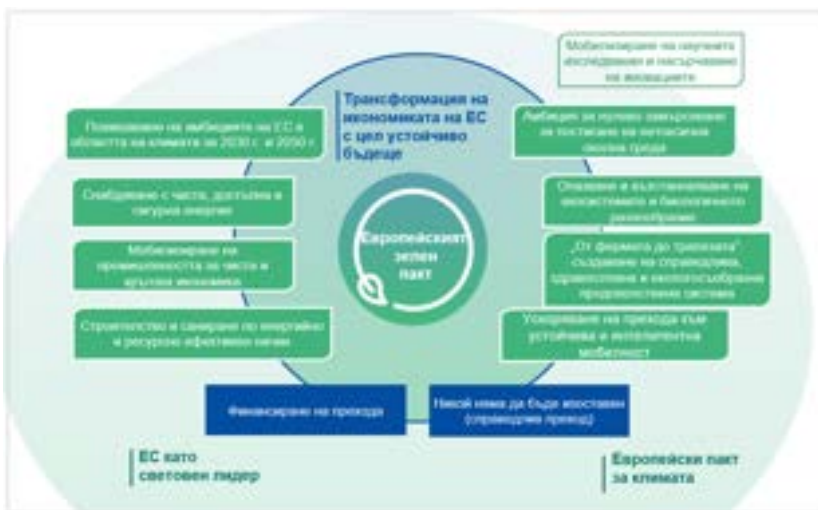
ЕС се утвърждава като общност с едни от най-високите социални и екологични стандарти, като въведе амбициозните политики за защита на човешкото здраве, околната среда и се превърна в световен лидер в борбата срещу изменението на климата. Държавите – членки на ЕС, постигнаха забележителен напредък в много области от Програмата на ООН до 2030 г. и нейните 17 Цели на устойчиво развитие (United Nations 2022). Целите за устойчиво развитие (ЦУР) предлагат необходимата дългосрочна перспектива, която надхвърля краткосрочните съображения за постигане на бързи резултати.

Като се абстрахираме от дефиниране на понятието „устойчиво развитие“, същността му се свързва с подобряване на жизнения стандарт на хората, създаване на благоприятна среда и разпространение на знания чрез разпространение на по-добра информация за обществото. Амбициите за по-интелигентно използване на ресурсите и модерната икономика, която служи на здравето и благосъстоянието на обществото, намират израз в Програмите за действие за околната среда на ЕС. През март 2022 г. Европейския съвет прие 8-та програма за действие за околна среда, която зададе рамката за изготвянето

и изпълнението на политиките на ЕС в областта на околната среда до 2030 г., целяща да ускори екологичния преход по справедлив и приобщаващ начин, а дългосрочната ѝ цел до 2050 г. е „Да живеем добре в пределите на нашата планета“. Шестте тематични приоритетни цели са свързани с намаляване на емисиите на парникови газове, адаптирането към изменението на климата, модела на растеж с възстановяване, амбицията за нулево замърсяване, опазването и възстановяването на биологичното разнообразие и намаляването на основните последици за околната среда и климата, свързани с производството и потреблението (Европейски парламент 2022). Преходът към нисковъглеродна икономика на ЕС с ефективно използване на ресурсите и неутрална по отношение на климата, притежаваща биологично разнообразие и в пълно съответствие с Програмата на ООН до 2030 г. и 17-те ЦУР, вече е започнал и гарантира равнопоставеност и приобщаване (Европейска комисия 2019). Възприема се подходът, че икономическият растеж на икономиката на ЕС трябва да стане по-малко зависим от невъзобновяеми ресурси, за да се оптимизира използването на устойчиво управляваните възобновяеми ресурси и екосистемните услуги. ЕС вече показва, че е възможно да се развива икономика, като едновременно с това се намаляват въглеродните емисии – по данни на Евростат и Европейската комисия заетостта в сектора на околната среда расте по-бързо, технологиите с ниски въглеродни емисии се превръщат в основна търговска стока, износът от ЕС на технологии за чиста енергия в периода 2012-2015 г. достигна 71 млрд. евро, надхвърляйки вноса. ЕС може да определя стандартите за останалата част от света, ако поеме водеща роля в изпълнението на ЦУР и прехода към устойчива икономика, включително чрез интелигентни инвестиции в иновациите и главните базови технологии. Амбицията на ЕС за постигане на неутрална по отношение на климата икономика с ефективно използване на ресурсите ще покаже, че един екологосъобразен преход може да бъде съпроводен с повишаване на благосъстоянието. Това може да се осъществи чрез разширяване на инвестициите и публичната подкрепа на науката, технологиите и модерната инфраструктура чрез внедряване на нови бизнес модели, свързани с новите технологии и изкуствения интелект. Важни хоризонтални способстващи фактори, като научните изследвания и иновациите, финансирането, ценообразуването и данъчното облагане, отговорното бизнес поведение и новите бизнес модели и

образованието, ще създадат необходимите условия за промяна към устойчивост, ако са ориентирани към новаторски, екологосъобразен, приобщаващ и социално справедлив икономически преход (Европейска комисия 2019).

Ключов проект в повишаването на устойчивостта на ЕС за смекчаване изменението на климата има Европейският зелен пакт (Зелената сделка), представен в края на 2019 г. (Европейска комисия 2019), с който Европейската комисия поема ангажимент за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г. и постави „на масата“ нов икономически модел, а до 2030 г. постигане на 55% намаляване на емисиите парникови газове спрямо 1990 г. (Европейска комисия 2021). Ключовите елементи на Европейския зелен пакт са представени на фигура 1.

Фигура 1. Елементи на Европейския зелен пакт

Източник: Европейска комисия (2019).

Европейският зелен пакт е ключов план за преобразяване на икономиката и обществото на ЕС и е първият европейски законодателен акт в областта на климата с установени правни задължения, като създава нови възможности за иновации, инвестиции и работни места. Трансформирането на икономическите модели в контекста на Европейския зелен пакт ще доведе до намаляване на емисиите, създаване

на работни места, преодоляване на енергийната бедност, намаляване на енергийната зависимост и подобряване на здравето и благосъстоянието на населението (Европейска комисия 2022). Европейският зелен пакт се явява основополагащ документ, доказващ колективната способност на икономиката и обществото на ЕС да поеме пътя на устойчивото развитие и да превърне общността в лидер по отношение на мерките в областта на климата и околната среда.

Постигането на устойчиво бъдеще с реализирането на Европейския зелен пакт налага трансформиране на икономиката на ЕС и включва две основни направления:

1) Разработване и преосмисляне на набор от политики, свързани с екологичния преход (снабдяването с енергия, инфраструктурата, транспорта, селското стопанство и храните, строителството, данъчното облагане, социалните придобивки и др.). Това ще повиши значението, придавано на опазването и възстановяването на естествените екосистеми, устойчивото използване на ресурсите и подобряването на човешкото здраве. Основни инструменти на Зеления пакт ще са използването на всички лостове на политиките: регулиране и стандартизация, инвестиции и иновации, национални реформи, диалог със социалните партньори и международно сътрудничество.

2) Системно включване на устойчивото развитие във всички политики на ЕС. Гарантира, че принципите на устойчивото развитие ще участват във всички секторни и териториални политики в рамките на Общността. Но постигането на тези високи амбиции ще предполага значителни инвестиции – около 260 млрд. евро годишно до 2030 г. Още в началото на 2020 г. Европейската комисия предложи план за инвестиции във връзка със Зеления пакт, мобилизиращ ресурсите на публичния и частния сектор. Бюджетът на ЕС ще има основно значение за постигането на справедлив преход (съсредоточен върху регионите и секторите, които са най-силно засегнати от прехода), но националните бюджети ще имат ключова роля. Реализирането на целите на Зеления преход предполага широко внедряване на нови технологии в различни сектори и региони. Новите технологии, устойчивите решения и революционните иновации ще са от решаващо значение за постигането на целите на Европейския зелен пакт. На образователните и научноизследователските институции се пада важната роля да ангажират обществеността с промените, необходими за постигането на успешен преход.

В изпълнение на заложените цели в Европейския зелен пакт от началото на 2020 г. Европейската комисия предприе мащабна дейност по преосмисляне на широк набор от политики, подкрепящи зеления преход. През 2020 г. се разработиха редица планове и стратегии, по важните от които са: План за инвестиции във връзка със Зеления преход (Европейска комисия 2020), Промислена стратегия за Европа (Европейска комисия 2020), План за действие за кръгова икономика (European Commission 2020), Стратегия „От фермата до трапезата“ за здравословна и устойчива храна (Европейска комисия 2020), Стратегия за биологичното разнообразие (Европейска комисия 2020), Стратегия за интегриране на енергийната система и използване на водорода, План във връзка с целта за климата за 2030 г. (Европейска комисия 2020), стратегиите за саниране, за използването на метана, за устойчивостта на химическите вещества, за използването на енергия от възобновяеми източници от морето, Европейски пакт за климата (European Union 2020) и др. През 2021 г. се приеха Нова стратегия за адаптация към измененията на климата (Европейски комитет по регионите 2021), План за биологичното производство (European Parliament 2021), План за действие за нулево замърсяване (Европейска комисия 2021), Устойчива синя икономика (Европейска комисия 2021). Приеха се Предложение за регламент за намаляване на обезлесяването и деградацията на горите, преразгледа се Регламентът за превоз на отпадъци, разработи се нова Стратегия за почвите (Европейска комисия 2021), направиха се предложения във връзка с транспорта, декарбонизацията и насърчаването на използването на водорода и др. През 2022 г. се направиха редица предложения във връзка с използването на енергията, декарбонизацията и екологичния преход на промишлените предприятия, предложения във връзка с ограничаване на парниковите газове и веществата, разрушаващи озоновия слой, прие се Планът REPowerEU за сигурна и устойчива енергия на достъпни цени в Европа (Европейска комисия, 2022), приеха се предложения за План за опазване на околната среда, включващ предложения за намаляване използването на пестициди (Европейска комисия 2022) и по-строги правила за опазване на атмосферния въздух (Европейска комисия 2022), приеха се корекции в Рамковата директива за водите и предварително споразумение за по-високи стандарти за емисии от транспорта и др. Налице са сериозни трансформации в развитието на всички секторни политики в рамките на

ЕС в следствие на Европейския зелен пакт, но предвид обхвата на изследването към земеделието и селските райони акцентът ще бъде поставен там.

Европейският зелен пакт включва редица разпоредби за зелен преход към по-устойчиви селскостопански и хранителни системи и повишаване устойчивостта на селските райони, които ще засегнат голяма част от земеделските производители. В контекста на съобщенията на Европейската комисия земеделските производители ще трябва да намалят значително употребата на торове, пестициди и антибиотици, а хранителната индустрия ще трябва да внедрява кръгови икономически принципи и да насърчава устойчиви модели за производство и потребление на храни. Акцентите в зеления преход не са само следствие единствено на стратегията „От фермата до трапезата“, но има редица предположения и в другите документи – Стратегията за биоразнообразието, Плана за връзка с целите за климата, Плановите за използване на енергия от възобновяеми енергийни източници и др., които ще са с големи последици за селскостопанския сектор и бизнеса в селските райони. В изследване, поръчано от Комитета по земеделие на Европейския парламент от 2020 г. (Guyomard, Bureau et al. 2020) се извършва анализ на елементите от пътната карта за ключовите действия на Зелената сделка с потенциално значение селскостопанската и хранителната политика. По-важните потенциални трансформации по отношение земеделието и селските райони могат да се търсят в следните направления:

1) В частта „климатични амбиции“ се разкриват сериозни последици за селскостопанските емисии парникови газове (основно метан и азотни оксиди), а с помощта на регулирането на LULUCF (използване на земята, промени в земеползването и горското стопанство) трябва да се повлияе на използването на земеделските земи и горските територии като поглъщатели на въглероден диоксид. В директивата за енергия от възобновяеми енергийни източници на селскостопанския сектор се отдава ключово значение по отношение на производството на енергия от биогорива.

2) В частта „чиста, достъпна и сигурна енергия“ селското стопанство може да играе важна роля за намаляване на въглеродното съдържание на материалите от другите производствени сектори, като поглъща въглерод и осигурява биомаса за производство на енергия.

3) В частта „индустриални стратегии за чиста и кръгова иконо-

мика“ производството на храни се определя като източник на воден стрес и въздействия за намаляване на биоразнообразието. Но аграрния сектор може да има важна роля за намаляване на отпечатъка върху околната среда от другите сектори на икономиката. Едновременно с това селскостопанският сектор може да бъде важен източник на биомаса за кръговата икономика. Хранителният сектор ще бъде засегнат от мерките за намаляване на опаковките, което ще ограничи отделянето на отпадъци по цялата агрохранителна верига, а в същото време потенциалът на биопродуктите в нарастващ.

4) В частта „устойчива и интелигентна мобилност“ биогоривата са актуално решение за увеличаващото се потребление на изкопаеми горива и източник на първична енергия.

5) В частта „екологизация на Общата селскостопанска политика“ Зелената сделка има големи преки въздействия върху селското стопанство и ОСП.

6) В частта „опазване на биоразнообразието“ е положително въздействието в следствие на промени в земеползването и внедряване на селскостопански практики, щадящи околната среда, намаляване на употребата на торове и пестициди в хранителната верига.

7) В частта „интегриране на устойчивост във всички политики на ЕС“ се очакват потенциални въздействия върху селските райони, разширяването на „зелените“ инвестиции, разширяването на кооперирането и партньорството между субектите в селските общности, по-добро споделяне на знания и информация.

8) В частта „ЕС като глобален лидер на пазара на храни в света“ споразуменията с другите държави могат да съдействат за разрешаване на климатични, екологични, здравни и социални въпроси в страните. Разширяването на партньорството между страните може да доведе до намаляване на дисбалансите в международната търговия.

Съвременни предизвикателства за селското стопанство от Зелената сделка могат да се търсят сред потенциалните трудности за значителни намаления на нивата на парниковите газове от сектора, но може да се разчита в голяма степен на повишаване на капацитета на земеделските земи, почвите и горите за съхранение на въглерод. Интензивните селскостопански системи носят голяма отговорност за влошаване на качествата на компонентите на околната среда – въздух, води, почви, биоразнообразие. В този контекст се налага преосмисляне на съвременните фермерски системи и внедряване на устойчиви

чиви подходи в производството на храни. Предлаганите подходи и практики за постигането на устойчивост на хранителната система ще трябва да бъдат оценявани от всички гледни точки на устойчивостта, за да се гарантира, че няма да има нежелани въздействия в социален, екологичен и икономически план (Киречев 2022). Експертната група по продоволствена сигурност и хранене към FAO идентифицира две групи иновативни подходи, насочени към насърчаване на прехода към устойчива хранителна система и подобряващи хранителната сигурност (HLPE 2019): (1) устойчива интензификация и свързани с нея (вкл. устойчива интензификация, климатично интелигентно земеделие, прецизно земеделие, устойчиви хранителни вериги, чувствително към храненето селско стопанство и др.); (2) агроекологичен подход и свързани с него агроекологични практики (вкл. агролесовъдство, биологично земеделие, практики, съдействащи за подобряване на свързаността на азота, консервационно земеделие, консервационни обработки на почвата, управление на растителни остатъци, интегрирано управление на вредителите, пермакултури, регенеративно земеделие, възстановяване на деградирани земи, внедряване на устойчиви семена и породи, хранителен суверенитет, управление на водите и др.). Справянето с прехода към устойчиви хранителни системи и устойчиви производствени системи в селското стопанство предполага дългосрочна перспектива и практиките, въплътени в агроекологичния подход, все повече се признават като потенциални за трансформация на производството на храни за постигане на целите на устойчивото развитие.

Друго важно предизвикателство пред селското стопанство е развитието на биоикономиката и производството на енергия от биомаса. Ролята на селското стопанство в това направление е най-значима, но не бива да се допуска противопоставяне между секторите за производство на биогорива и секторите за производство на храна. Значимостта на биоикономиката има голям потенциал в частта за минимизиране на отпадъците и поддържане на стойността на продуктите, материалите и ресурсите възможно най-дълго.

Допълнителна подкрепа за създаване на устойчива, справедлива и успешна земеделска икономика и селски райони ще се осъществи с Националния план за възстановяване и устойчивост на България (Министерски съвет на Р. България 2022). Компонентът „Устойчиво селско стопанство“ цели повишаване на устойчивото управление и

конкурентоспособността на аграрния сектор чрез мерки за подобряване на икономическата устойчивост на земеделските стопанства и на отрасъла като цяло в контекста на климатичните промени и съхранението на характеристики на околната среда. Индикативните разчети за разходите, необходими за реализация на целите на компонента, възлизат на общо 986.1 милиона лева. Според Плана ключът за постигането на баланс между икономическата и екологичната устойчивост на сектора е неговото ускорено технологично обновяване и широкото навлизане на дигиталните технологии в земеделските практики. Такава трансформация обаче е сериозно предизвикателство за земеделския бизнес, чиято ниска ликвидност допълнително се влоши в условията на пандемичното разпространение на COVID-19. Това налага необходимостта от публична подкрепа, която да стимулира по-бързото навлизане на иновативни технологии и цифрови решения в земеделската практика, които, от една страна, ще подобрят икономическата устойчивост на отрасъла, а от друга – ще допринесат съществено за нарастване на неговия принос за изпълнение на целите на Зелената сделка. Подкрепата за сектора ще се осъществява от два фонда:

✓ *Фонд за насърчаване на технологичния и екологичния преход на селското стопанство.* Фондът ще подкрепя инвестиции, допринасящи за екологизиране и цифровизация на производството в земеделието, по-ефективно използване на ресурсите, адаптиране на стопанствата към климатичните промени, скъсяване на веригите за доставка, опазване на генетичните ресурси. Предвиждат се инвестиции в четири направления. Очаква се инвестиционната схема да стартира до края на 2022 г. с период на реализация до края на 2025 г.

✓ *Проект „Дигитализация на процесите от фермата до трапезата“.* Проектът предвижда изграждане на Електронна информационна система в земеделието за обмен на данни между публичната администрация и икономическите субекти в сектора, която ще осигури интегриране и съвместимост на данните от различни информационни системи, регистри и бази данни във и извън Сектор „Земеделие“. Проектът ще се реализира в 5 модула (за употреба на торове и пестициди, за контрол върху употребата на антимикробни ветеринарно-медицински препарати, за проследяване на храните по хранителната верига, за онлайн консултации и обучения, за комуникация между полеви сензори за дъжд). Очаква се проектът да стартира до края на 2022 г. с период на реализация до края на 2025 г.

Може да се обобщи, че Европейският зелен пакт заедно с ОСП имат сериозен потенциал по-отношение повишаване устойчивостта на земеделието и селските райони. Реализирането им е изправено пред редица предизвикателства, но с общи усилия и разбиране и при наличие на публична подкрепа усилията ще бъдат оправдани по-лесно.

Заклучение

ЕС се проявява като високо отговорно обединение на държави с потенциал да е лидер по отношение на климатичните изменения и опазването на околната среда. Процесът на трансформация е достатъчно сложен и се налага да бъде управляван. Постигането на висока устойчивост и ограничаване на съпротивата срещу промените изисква прилагането на публични политики и подкрепа за решенията.

Ролята на регионите нараства значително, защото там са местата, където възникват и се внедряват новите технологични решения. Политиката на сближаване е важен инструмент за прехода към устойчивост и осигурява изграждане на техния капацитет.

Европейският зелен пакт има важно значение за провеждането на трансформация на земеделието и селските райони и предполага внедряването на подходи и практики, насочени към насърчаването на прехода към устойчива хранителна система и постигане на продоволствена сигурност, и няма как да се проведе без промени в ОСП. Националният план за възстановяване и устойчивост ще изиграе допълнителна подкрепа за създаване на устойчиво, справедливо и успешно икономическо развитие на земеделието и селските райони.

Използвана литература:

1. Европейска комисия. (2021). Стратегия на ЕС за почвите за 2030 г. Извличане на ползите от здравите почви за хората, храните, природата и климата. COM(2021) 699 final.

2. Европейска комисия. (2019). Документа за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“. COM(2019)22. Брюксел. doi:10.2775/840540.

3. Европейска комисия. (2019). Европейски зелен пакт. COM(2019) 640 final. Брюксел.

4. Европейска комисия. (2020). Европейска промишлена стра-

тегия (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_bg).

5. Европейска комисия. (2020). Стратегия „От фермата до трапезата“ за справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система. COM(2020) 381 final. Брюксел.

6. Европейска комисия. (2020). Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г. Да осигурим полагащото се място на природата в нашия живот. COM/2020/380 final. Брюксел.

7. Европейска комисия. (2020). Финансиране на зеления преход: Планът за инвестиции и Механизъмът за справедлив преход на Европейския зелен пакт (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_20_17).

8. Европейска комисия. (2020). Цели в областта на климата до 2030 г. (https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-green-deal/2030-climate-target-plan_bg).

9. Европейска комисия. (2021). „Подготвени за цел 55“ (“Fit for 55”): постигане на целта на ЕС в областта на климата до 2030 г. по пътя на неутралитет по отношение на климата. COM(2021) 550 final. Брюксел.

10. Европейска комисия. (2021). План за действие за нулево замърсяване „Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“ (https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan_bg).

11. Европейска комисия. (2021). Подпомагане на прехода към устойчивост съгласно Европейския Зелен пакт посредством политиката на сближаване. Набор от инструменти за лица, вземащи решения на национално и регионално равнище. 26. Люксембург: Служба за публикуване на ЕС. doi:10.2776/416659.

12. Европейска комисия. (2021). Развитие на устойчива синя икономика в ЕС (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_21_2341).

13. Европейска комисия. (2022). https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_22_6278. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_22_6278

14. Европейска комисия. (2022). Зелен пакт — новаторски предложения за възстановяване на природата в Европа до 2050 г. и за намаляване наполовина на употребата на пестициди до 2030 г. (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_22_3746).

15. Европейска комисия. (2022). Осъществяване на Европейския зелен пакт (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_bg#-).

16. Европейска комисия. (2022). План REPowerEU: сигурна и устойчива енергия на достъпни цени в Европа (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_bg).

17. Европейски комитет по регионите. (2021). Адаптация към изменението на климата: нуждаем се от местни решения за адаптиране към глобалното затопляне (<https://cor.europa.eu/bg/news/Pages/climate-adaptation-strategy.aspx>).

18. Европейски парламент. (2022). Решение на Европейския парламент и на Съвета относно Обща програма на Европейския съюз за действие за околната среда до 2030 година. PE-CONS 83/21. Брюксел: Европейски парламент .

19. Киречев, Д. (2022). Агроекологичният подход за осигуряване на устойчивост на хранителната система. // Известия, Варна: Наука и икономика, том 66, №1, с. 42-61.

20. Министерски съвет на Р. България. (2022). Национален план за възстановяване и устойчивост (<https://www.nextgeneration.bg/14>).

21. European Commission. (2020). Circular economy action plan (https://environment.ec.europa.eu/strategy/circular-economy-action-plan_bg).

22. European Commission. (2021). EU Action Plan: ‘Towards Zero Pollution for Air, Water and Soil’. COM(2021) 400 final. Brussels : European Commission.

23. European Environment Agency. (2019). The European environment — state and outlook 2020. Knowledge for transition to a sustainable Europe. European Environment Agency. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2800/96749

24. European Parliament. (2021). The EU Action plan on Organic Agriculture (<https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2021/2239> (INI)).

25. European Union. (2020). European Climate Pact (https://climate-pact.europa.eu/index_bg).

26. Guyomard, H., Bureau, J. et al. (2020). Research for AGR Committee – The Green Deal and the CAP: policy implications to adapt farming practices and to preserve the EU’s natural resources. Brussels:

European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies. doi:10.2861/615748

27. HLPE. (2019). Agroecological and other innovative approaches for sustainable agriculture and food systems that enhance food security and nutrition. A report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security. Rome: FAO.

28. United Nations. (2022). The Sustainable Development Goals Report. New York: United Nations Publications.

Благодарност

Публикацията е разработена в рамките на проект „Развитие на селските територии в условията на трансформация към устойчива икономика“ (RTtowardsSE). Проектът се финансира от Национален фонд „Научни изследвания“ и се изпълнява от Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов в партньорство с Университета за национално и световно стопанство – София и Икономическия университет – Варна, 2021 – 2024 г. Авторът благодари на Фонд „Научни изследвания“ за подкрепата при извършване на работата по проект RTtowardsSE, договор № КП-06-Н55/1 от 15.11.2021 г.

За контакти:

Гл. ас. д-р Дамян Кирчев
Икономически университет – Варна
E-mail: dkirechev@ue-varna.bg